

“Preservem la memòria: Repositori d’entrevistes per a la preservació de la memòria oral de les infermeres de Barcelona”, del Col·legi Oficial d’Infermeres i Infermers de Barcelona (COIB).

“Preservem la memòria: Repositorio de entrevistas para la preservación de la memoria oral de las enfermeras de Barcelona”, del Col·legi Oficial d’Infermeres i Infermers de Barcelona (COIB).

“Preservem la memoria (Preserving our memories): Repository of interviews for the preservation of Barcelona nurses’ oral memories”, by the Official College of Nurses of Barcelona (COIB).

Resum:

La memòria històrica d’un col·lectiu professional està directament vinculada amb la identitat d’aquest col·lectiu. És a partir de crear, mantenir i vetllar per la preservació d’aquesta memòria que els professionals poden saber qui eren per entendre què són ara i per poder albirar què seran en un futur.

Aquelles organitzacions que volen preservar records -i, per tant, memòria- han d’organitzar una recerca deliberada i sistemàtica que persegueixi amb èxit els rastres de les històries parcialment oblidades. La memòria esdevé productora de significats sobre el passat i, per tant, un objecte d’estudi.

Preservem la memòria es tracta d’un fons conformat per tres tipologies documentals diferents (entrevistes enregistrades amb imatge i so; indumentària, instrumental i petit utilatge infermer; i arxius patrimonials) que, gestionats a través d’una única plataforma, permeten recuperar la memòria professional infermera des d’un punt de vista generalista.

Resumen:

La memoria histórica de un colectivo profesional está directamente vinculada con la identidad de estos profesionales. Es a partir de crear, mantener y velar por la preservación de esta memoria que los miembros de este colectivo pueden saber quiénes fueron para entender que son actualmente y poder vislumbrar que serán en un futuro.

Aquellas organizaciones que quieran preservar recuerdos -y por lo tanto memoria- tienen que organizar una búsqueda deliberada y sistemática que persiga con éxito las huellas de las historias parcialmente olvidadas. La memoria se convierte en productora de significados sobre el pasado y, por consiguiente, un objeto de estudio.

Preservem la memòria (Preservemos la memoria) trata de un fondo formado por tres tipologías documentales distintas (entrevistas grabadas con imagen y sonido; indumentaria y pequeño instrumental enfermero; y archivos patrimoniales) que, gestionados a través de una

única plataforma, permeten recuperar la memòria professional infermera desde un punt de vista generalista.

Abstract:

The historical memories of a professional group are directly linked to the identity of these same professionals. It is from creating, maintaining and ensuring the preservation of these memories that the members of this group can know who they were in the past in order to understand who they are today and to be able to envisage who they will be in the future.

Those organisations that want to preserve recollections – and therefore historical memories – must coordinate a deliberate and systematic search which successfully retrieves the details of partially forgotten stories. These collective memories become a producer of meanings referring to the past and, consequently, an object of study.

“Preservem la memòria” (Preserving our memories): is a collection made up of three different documentary types (interviews recorded with image and sound; nursing uniforms and small instruments; and heritage archives). Managed through a single platform, this compilation has allowed professional nursing memories to be recovered from a generalist point of view.

Paraules clau:

Memòria oral, Infermeria, Repositori, COIB, Preservem la memòria

Palabras clave:

Memoria oral, Enfermería, Repositorio, COIB, Preservem la memòria

Key words:

Oral memory, Nursing, Repository, COIB, Preservem la memòria

Autores:

Blanca Virós i Pujolà

bviros@coib.cat

Marta Perpiñán Arias

mperpinan@coib.cat, biblioteca@coib.cat

Tel. 932 12 81 08

Servei de Biblioteca i Documentació Infermera del Col·legi Oficial d'Infermeres i Infermers de Barcelona (COIB)

Tel. 932 12 81 08

Objectius:

L'objectiu d'aquest projecte és recollir i preservar la memòria del col·lectiu de les infermeres que han desenvolupat la seva trajectòria professional a la demarcació de Barcelona, mitjançant la creació d'un sistema de recollida d'informació oral, materials diversos i utilatge professionals, i arxius patrimonials que permetin crear diferents bancs d'emmagatzemament, organitzats segons un sistema de categorització que proporcioni una recuperació fiable, acurada i senzilla.

També és important que tot aquest patrimoni estigui a l'abast del col·lectiu perquè pugui ser utilitzable amb finalitats de recerca per tal de generar nou coneixement. Per tant, es tractaria de captar i preservar coneixement infermer per tal de revertir en recerca sobre la història de la infermeria.

Veure més a <https://www.coib.cat/ca-es/col-legiades/servei-de-biblioteca-documentacio-infermera/projecte-preservem-la-memoria.html>

Orígens:

Les donacions de llibres tècnics i fons bibliogràfics especialitzats al Col·legi Oficial d'Infermeres i Infermers de Barcelona (en endavant, COIB) per part d'algunes infermeres jubilades són una pràctica habitual la gestió de la qual recau, des dels seus inicis, sobre la Biblioteca de la corporació i, de fet, aquesta dinàmica ha afavorit en gran mesura el creixement, varietat i diversificació del seu fons documental.

Ocasionalment, però, també arriben objectes (utilatge i indumentària), alguns arxius personals i, per sort, un gran anecdotari oral sorgit arran de les converses mantingudes amb les nostres col·legiades. Aquest és el llegat que més ens interessava preservar: la narrativa oral sobre l'experiència viscuda per part de les infermeres jubilades, tan rica en coneixement i expertesa i, fins ara, mai recollida en cap suport documental per part de la nostra corporació. La biblioteca estava esdevenint, sense ser-ne conscients, un reducte idoni per a les converses i la transmissió oral del coneixement infermer.

Conceptualització:

A l'hora de concretar el marc conceptual d'aquest projecte, l'equip tècnic (integrat per cinc infermeres historiadores, de l'Associació Febe d'Història d'Infermeria de llengua catalana, <http://www.febenfermeria.org/>, i les dues documentalistes del COIB), va establir els següents punts:

- Definir les infermeres jubilades com a **objecte d'estudi i de recerca** per alinear les entrevistes a aquesta finalitat. En aquest sentit, la millor metodologia per assolir el nostre objectiu és l'entrevista semiestructurada entesa com una conversa provocada per l'entrevistador, que parteix d'un guió fixat amb anterioritat i busca un diàleg còmode, flexible, en el que es pugui donar resposta a les preguntes plantejades en el guió i, un cop cobert aquest objectiu, obtenir tota la informació complementària possible que el subjecte

vulgui compartir amb l'entrevistador (estaríem parlant de cessions o donacions de materials o documents privats de caire professional, i que també estarien gestionats a nivell documental com a informació addicional a l'entrevista).

- Dissenyar els **circuits de captació** d'infermeres a ser entrevistades, a partir de:
 - Declaració administrativa de jubilació (protocol que entra en funcionament quan una col·legiada informa al COIB sobre la seva jubilació). Si bé s'aplica un protocol de benvinguda quan una infermera s'adreça al COIB per a col·legiar-se, aquest projecte proposa i permet -dins les activitats de comiat quan la professional realitza el tràmit administratiu de la jubilació- aplicar un protocol que li ofereixi, de forma voluntària, compartir l'experiència de la seva vida professional i també, si es dona el cas, cedir o donar els objectes que desitgi relacionats amb la seva etapa laboral. Es tractaria de tancar el cercle laboral que una infermera traça al COIB des del moment de la seva incorporació a l'organització col·legial, fins al moment en què ha d'abandonar el servei actiu i la seva relació amb el Col·legi es transforma. En resum, aquest programa donaria entrada al nou **Protocol de benvinguda a la jubilació**.
 - Base de dades de col·legiades, d'on es poden extreure llistats de les professionals jubilades segons diferents paràmetres: les d'edat més avançada, les que viuen en una mateixa zona per optimitzar jornades de gravació, etc. per tal d'oferir-los la possibilitat de participar voluntàriament en el projecte.
- Definir les àrees i **departaments del COIB que calia vincular al projecte** per garantir la seva transversalitat i establir procediments de treball: com a pas inicial al disseny del projecte, era imprescindible comptar amb la col·laboració de diferents agents interns del COIB -a banda del Servei de Biblioteca i Documentació Infermera (en endavant, SBDI), que actuaria també com a impulsor i gestor del projecte- que intervindrien en la definició de les eines que haurien de permetre executar el projecte pròpiament dit.

Metodologia:

Un cop definit el marc conceptual del projecte, el juliol del 2021 es presenta davant la Junta de Govern del COIB, on és aprovada la seva execució.

De manera immediata, es procedeix a la creació dels grups de treball. La col·laboració de diferents departaments és bàsica per assegurar un projecte sòlid, sostenible i coherent amb la dinàmica i les funcions pròpies del COIB.

El nivell i la durada de la implicació de cadascun d'aquests agents anirà en funció del desenvolupament del projecte.

En el moment en què es va iniciar el projecte, hi van participar les següents àrees i departaments: Àrea d'Atenció Col·legial, Grup 65, Sistemes d'informació corporatius, Àrea de Comunicació i Relacions Institucionals, i Àrea d'Administració i gestió de serveis.

Els objectius d'aquesta participació eren:

- Dissenyar els circuits interns de captació de professionals.
- Establir procediments de treball.
- Garantir la protecció de dades dels participants en el projecte.
- Establir els circuits interns per compartir informació.
- Sistematitzar canals de recollida de materials i experiències.
- Dissenyar i donar suport a les activitats de difusió internes i externes.
- Dissenyar campanyes de sensibilització per afavorir i animar a les infermeres que ja no estaven en fase laboral activa a fer donacions d'experiències i d'objectes.
- Definir el tipus de repositori necessari per a emmagatzemar, accedir i difondre el material recollit.
- I altres aspectes que es consideressin essencials pel desenvolupament del projecte.

A partir d'aquest moment, calia passar a accions concretes com ara:

- Disseny d'eines i material de treball
- Cerca de programari de gestió documental
- Enregistrament de les 5 entrevistes de la fase pilot
- Reunió de síntesi i avaluació
- Elaboració de pressupostos

Fase pilot (novembre 2021)

El novembre del 2021 s'engega el període de fase de prova pilot (que ha de durar un mes), on un grup de cinc infermeres prèviament seleccionades seran entrevistades. Totes elles formaven part del Grup65, que està integrat per infermeres jubilades i on es promou la salut, l'autocura i l'autonomia del col·lectiu que hi participa a través d'una proposta d'activitats de lleure i cursos de temàtica diversa.

Els objectius de la seva participació en la prova pilot son els següents:

- Validar un formulari de participació.
- Validar els documents de consentiment informat i cessió de drets.
- Validar el guió previ a l'entrevista.
- Comprovar el temps mig necessari per a cada entrevista.
- Valorar la participació i el projecte en general.

Fase I (inici desembre 2021 - desembre 2022):

Aquesta és la fase que estem finalitzant en el moment de la redacció d'aquest article. Durant aquest any 2022 s'ha executat el projecte en les xifres següents:

- Enregistrament de les entrevistes: 80 infermeres jubilades entrevistades fins setembre (en previsió d'acabar l'any amb 100 entrevistes)

- Edició dels vídeos per part de l'empresa que realitza les gravacions: 51 entrevistes editades a finals de setembre.
- Implantació de l'eina per a gestió documental de patrimoni oral (*Dédalo*) i formació del personal per al seu ús i gestió.
- Introducció del material documental al programa: a mesura que arriben els vídeos editats a l'SBDI, el personal de la biblioteca ja l'introdueix al sistema de gestió documental.
- Transcripcions: 21 transcripcions realitzades a finals de setembre, en previsió d'acabar l'any amb un total de 70 entrevistes transcrits. Aquesta tasca és imprescindible per poder procedir a la indexació i classificació d'aquests documents, d'acord amb un quadre de classificació de matèries prou exhaustiu i obert per donar cabuda a totes les casuístiques temàtiques que ens presentin els enregistraments. Paral·lelament caldrà treballar amb metadades i paraules clau per recuperar el contingut de les entrevistes.

Fase II (prevista pel 2023):

A data d'avui s'han iniciat les converses amb la Direcció del COIB per abordar l'aprovació en Junta de Govern i, cal esperar, l'execució de les següents accions:

- Publicació en línia de les entrevistes realitzades fins el moment a través d'un portal dissenyat *ad hoc* per a aquest projecte.
Estem en fase de concretar quins nivells d'accés s'establiran de cara a la consulta d'aquest repositori.
- Difusió del contingut mitjançant campanyes de màrqueting, presentació en congressos i jornades, divulgació a escoles d'infermeria i centres assistencials, etc.

Dimensionament/Escalabilitat:

"Preservem la memòria" es tracta d'un projecte periòdic sistemàtic: ha nascut amb la intenció de perllongar-se en el temps. Actualment ha superat la seva fase pilot i ja porta una trajectòria d'un any.

La previsió per al 2023 és focalitzar-se en la publicació a la web corporativa d'aquest repositori de memòria infermera, amb un cercador i la proposta d'oferir diferents presentacions de resultats, com ara: Geolocalitzacions, Línies del temps, Àmbits temàtics...

A partir del 2024, i arran de l'arribada de donacions amb material instrumental, petit utillatge i indumentària, ens podríem començar a plantejar la creació d'un Museu de la infermeria, entès com a centre d'interpretació.

L'arribada d'algun arxiu particular (com ja ha succeït) també podria suposar l'inici de la sèrie documental "Arxius patrimonials" de l'arxiu general del COIB, reforçant així la part de documentació històrica que ja té la corporació.

El mateix ens podria passar amb l'arribada de fotografies antigues de les infermeres entrevistades, que podrien esdevenir un banc d'imatges de caire històric que complementaria

Col·legi Oficial
de Bibliotecaris-
Documentalistes
de Catalunya

l'actual Banc d'imatges infermeres que ha creat i gestiona el COIB, es pot consultar a <https://www.flickr.com/people/bancimatgesinfermer/> .

En resum, el projecte "Preservem la memòria" pot arribar a suposar el desencadenant de nous projectes: museu, arxiu històric i banc d'imatges històriques.